

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 12.12.2007
KOM(2007) 794 lõplik

**KOMISJONI TEATIS
EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE**

**Teine aruanne tuumarajatiste, kasutatud tuumkütuse ja radioaktiivsete jäätmete
dekomissioneerimiseks eraldatud rahaliste vahendite kasutamise kohta**

{SEC(2007)1654}

SISUKORD

1.	TAUSTTEAVE.....	3
2.	METOODIKA.....	3
2.1.	Tuumarajatiste dekomissioneerimise rahastamisega tegelev tööühm	3
2.2.	Uuringud	4
2.3.	Väliskoostöö.....	4
3.	TULEMUSED.....	4
3.1.	Tuumarajatiste dekomissioneerimine.....	5
3.2.	Seadusandlikud, institutsioonilised ja menetlusega seotud aspektid	6
3.3.	Dekomissioneerimisfondid	6
3.4.	Kuluhindamine ja vahendite piisavus	7
3.5.	Vahendite kasutamine	8
3.6.	Uued tuumarajatised.....	8
3.7.	Läbipaistvus	9
3.8.	Edasised sammud	9
4.	JÄRELDUSED	10

1. TAUSTTEAVE

2004. aasta oktoobris esitas komisjon Euroopa Parlamendile esimese aruande tuumaelektrijaamade demonteerimiseks mõeldud rahaliste vahendite kasutamise kohta¹. Kõnealuse aruande koostamine oli osaliselt tingitud kartusest, et ohutust võib mõjutada see, kui vajalikul hetkel jääb dekomissioneerimiseks ettenähtud vahenditest puudu ning samuti tekitas muret vahendite võimalik väärkasutus ja konkurentsi moonutamine.

2004. aasta aruanne võeti hästi vastu ja selle tulemusel koostas Euroopa Parlament omaalgatusliku aruande². Aruandes tunnistati, et dekomissioneerimine on keeruline teema ja et sellega seotud küsimuste lahendamiseks on vaja üksikasjalikumat teavet. Seda silmas pidades viis komisjon läbi ulatusliku arutelu, mis hõlmas sõltumatuid tehnilisi uuringuid (millest üks sisaldas üksikasjalikku küsimustikku) ja üksikasjalikke nõupidamisi liikmesriikide ekspertidega.

Lisaks võttis komisjon pärast nõupidamisi liikmesriikide ekspertidega ja kasutades ära oma teadmisi kõnealuses valdkonnas 2006. aastal vastu soovitusel sulgemisfondide [Termin on muutunud. Uus termin on *dekomissioneerimisfond*] kohta³. Käesoleva teise aruandega on ette nähtud komisjoni töö tavapärane areng, mis hõlmab ELi tuumarajatiste käitajate ja liikmesriikide rahastamisviiside võrdlemist kõnealuses komisjoni soovitusel sätestatuga.

2. METOODIKA

2004. aastal asutas komisjon ajutise eksperdirühma (tuumarajatiste dekomissioneerimise rahastamisega tegelev töörühm), et parandada konsulteerimist liikmesriikidega ja tagada parem panus komisjoni töösse.

2.1. Tuumarajatiste dekomissioneerimise rahastamisega tegelev töörühm

Tuumarajatiste dekomissioneerimise rahastamisega alane tegelev töörühm aitas Euroopa Komisjonil:

1. edendada selget arusaama dekomissioneerimisalasest poliitikast ja strateegiatest ning seonduvatest ülesannetest ja tegevustest;
2. pakkuda ajakohastatud teavet dekomissioneerimist käsitlevate kuluhinnangute koostamise ja assigneeringute/rahaliste vahendite haldamise kohta;
3. uurida tulevikuvõimalusi täiendavaks koostööks ja ühtlustamiseks Euroopa tasandil.

¹ Aruanne tuumaelektrijaamade demonteerimiseks mõeldud rahaliste vahendite kasutamise kohta, KOM(2004) 719 (lõplik), 26.10.2004.

² Euroopa Parlamendi resolutsioon tuumaelektrijaamade sulgemiseks ettenähtud rahaliste vahendite kasutamise kohta (2005/2027(INI)), P6_TA-PROV(2005)0432.

³ ELT L 330 (28.11.2006).

Tuumarajatiste dekomissioneerimise rahastamisega tegelev töörühm kohtus kaks korda ja oli avalikuks foorumiks, kus sai vahetada arvamusi liikmesriikide lähenemisviiside üle. Dekomissioneerimisfonde käsitleva 2006. aasta soovitus³ koostamisel konsulteeris komisjon kõnealuse organiga.

2.2. Uuringud

Koostatud tehnilised uuringud aitasid oluliselt kaasa käesoleva aruande koostamisele ja neid kasutati tuumarajatiste dekomissioneerimisega seotud mitmesuguste probleemide lahendamisel. Uuringutes käsitleti järgmisi teemasid:

- selliste tegurite analüüs, mis mõjutavad tuumarajatiste dekomissioneerimiseks valitavat strateegiat;
- dekomissioneerimise rahastamiseks kasutatavad meetodid Euroopa Liidus;
- loetelu tuumarajatiste dekomissioneerimisega seotud parimatest tavadest;
- tuumarajatiste dekomissioneerimisega seotud keskkonna-, majandus- ja sotsiaalküsimuste analüüs.

Kõnealuseid uuringuid käsitlevate peamiste aruannete koopiad on kättesaadavad komisjoni asjaomasel veebilehel⁴.

Liikmesriigid reageerisid konkreetsetele teabenõuetele ja eriti küsimustikule erinevalt, mis mõjutas mõnikord asjaomase uuringu järeldusi. Kõnealust probleemi käsitletakse üksikasjalikumalt käesoleva aruande punktis 3.7.

2.3. Väliskoostöö

Komisjon teeb tuumarajatiste dekomissioneerimise valdkonnas jätkuvalt koostööd Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri ja Tuumaenergiaagentuuri vastavate töörühmadega nagu näiteks TEGDE⁵ ja WPDD⁶.

Nõukogu tuumaküsimuste töörühma egiidi all korraldatud nõukogu konsulteerimisprotsessi raames asutas tuumaohutuse töörühm uue töörühma. Komisjoni talitused on aktiivselt osalenud kõnealuse töörühma töös, mis põhines peamiselt eespool punktis 2.2 osutatud komisjoni küsimustiku tulemustel.

3. TULEMUSED

Komisjoni kahe viimase aasta töö kinnitas suures osas 2004. aasta üldisi järeldusi, et liikmesriikides on kasutusel mitmed erinevad dekomissioneerimise strateegiad ja rahastamismeetodid. Ühtlustamisel võib olla olulisi poliitilisi eeliseid, kuid tuleb arvestada ühesuguse lähenemisviisi kehtestamise võimalike tagajärgedega.

⁴ Veebileht: http://ec.europa.eu/energy/energy_policy/index_en.htm

⁵ TEGDE: Technical Group for Decommissioning (Dekomissioneerimise tehniline töörühm; Rahvusvaheline Aatomienergiaagentuur).

⁶ WPDD: Working party for dismantling and decommissioning (Demonteerimise ja dekomissioneerimise töörühm; Tuumaenergiaagentuur).

Komisjoni töö on piisava kindlusega näidanud, et liikmesriikide käitajad asutavad ja haldavad dekomissioneerimisfonde mõistlikult. Võib esile tuua mitmeid näiteid headest tavadest sellistes liikmesriikides nagu näiteks Soome ja Rootsi, kus põhimõte „saastaja maksab” on sätestatud siseriiklikes õigusaktides. Värskeim näide on 2006. aastal Prantsusmaal vastuvõetud uus seadus, mis tõendab valitsuste teadlikkust vajadusest tegeleda selliste tuumatööstusega seotud küsimustega, mis on üldsusega selgelt seotud.

Samuti on komisjoni tööga esile toodud probleemsed valdkonnad. Tulemuste kokkuvõtte on esitatud allpool, kusjuures nurksulgudes [] on osutatud dekomissioneerimisfonde käsitleva soovitus³ asjakohasele osale.

3.1. Tuumarajatiste dekomissioneerimine

Enne kasutatava strateegia valimist hinnatakse kõikides liikmesriikides mitmeid tegureid, mis ulatuvad kuludest ja jäätmeheidlate olemasolust kuni ühiskondlike tagajärgedeni. Ühelgi juhul ei ole märgitud, et konkreetne dekomissioneerimise strateegia valiti ebapiisava rahastamise tõttu. Samas on märgitud, et mitme rajatise puhul on vahendite kättesaadavamaks muutumise tõttu edasilükkamise perioodi märgatavalt lühendatud. Mõnes liikmesriigis vastutab dekomissioneerimise strateegia valiku eest asjaomane valitsusasutus samas kui mõnes teises liikmesriigis otsustab selle üle käitaja, kellel peab selleks loomulikult olema seaduslik luba.

Strateegiaid liigitatakse kolme põhilisse rühma – kohene dekomissioneerimine, edasilükatud dekomissioneerimine ja matmine, kusjuures viimasena nimetatu on üks võimalikest valikutest, kuid seda ei ole kavatsatud rakendada ühegi ELi tuumarajatise puhul. Valitud strateegia on liikmesriigi piires sageli erinev ja märkimisväärselt võib erineda ka edasilükkamise periood, mis on pikim Ühendkuningriigis gaasjahutusega grafiitreaktorite puhul – rajatis likvideeritakse lõplikult 130 aastat pärast tuumajaama sulgemist. Ametlikult põhjendab Ühendkuningriik strateegia valikut sellega, et radioaktiivset lagunemist saab ära kasutada, kuid tuleb märkida, et sellise poliitilise pärandi eest praegu vastutav vastloodud valitsusorganisatsioon (NDA) on seadnud eesmärgiks vähendada kõnealust perioodi 25 aastani. Mõnes liikmesriigis (Itaalia ja Prantsusmaa) rakendatakse kohese demonteerimise strateegiat suhteliselt pika ajavahemiku jooksul.

Liikmesriikide esitatud teave kinnitab, et tuumarajatise dekomissioneeritakse ja jäätmeid käideldakse sellisel viisil, mis ei ohusta liigselt töötajate ja üldsuse tervist ega ohutust [1,2].

Olenemata sellest, millise dekomissioneerimise strateegia liikmesriik valib, võivad tuumajaama käitaja ebapiisavad vahendid minna vastuollu põhimõttega „saastaja maksab”[3]. Lisaks võib sellega kaasneda põhjendamatu majanduslik eelis sellise riigiabi kujul, millega moonutatakse elektritootjate vahelist konkurentsi.

Mõned liikmesriigid nagu näiteks Tšehhi Vabariik, Ungari ja Madalmaad on valinud edasilükatud dekomissioneerimise strateegia. Mitmetest hinnangutest järeldub, et strateegia valik mõjutab suhteliselt vähe kogumaksumust, kuid vahetult pärast tuumajaama sulgemist ei ole edasilükatud dekomissioneerimiseks vaja nii suuri summasid kui koheseks dekomissioneerimiseks. Samas on oluline veenduda, et vajalikul hetkel on valitud haldamisviisiga tagatud rahaliste vahendite täielik ja piisav kättesaadavus. Mõnes riigis toimub praegu oluline areng: Ühendkuningriigi valitsusasutus NDA on teinud ettepaneku vähendada edasilükkamise perioodi rohkem kui 100-lt aastalt 25-le. Slovakkia ja Bulgaaria on teatanud kavatsusest minna edasilükatud dekomissioneerimiselt üle kohesele

dekommisioneerimisele või Kozloduy 1.–4. reaktori puhul kahte kõnealust võimalust ühendavale lähenemisviisile. Kõnealustel juhtudel mõjutab muudest allikatest kui käitaja vahenditest pärit täiendavate vahendite olemasolu oluliselt strateegia valikut ning pikaajalist rahalist tagatist võib käsitada valdkonnana, mis vajab edasiarendamist.

3.2. Seadusandlikud, institutsioonilised ja menetlusega seotud aspektid

Kõikides liikmesriikides kehtivad selged õigusaktid, millega on nõutav fondi loomine, kusjuures fondi haldamist ja kasutamist sätestavad üksikasjad erinevad. Prantsusmaal loodi kõnealune seadusandlus 2006. aastal vastuvõetud uue seadusega, mis on hea näide parimatest tavadest ja mille seletuskirjas mainitakse Euroopa Komisjoni tööd asjaomases valdkonnas.

Kõikides liikmesriikides on dekommissioneerimisfondi haldamiseks ja kuluhinnangu läbivaatamiseks ja hindamiseks asutatud riigiorgan [6]. Selliste organite ülesandeid on aga harva üksikasjalikult kirjeldatud. Kõnealust arenguprotsessi tuleb asjaomase soovituselga ettenähtud liikmesriikide aruannete abil tähelepanelikult jälgida, et tagada läbivaatamise, hindamise ja kontrolli tõhusus.

3.3. Dekommissioneerimisfondid

Suurem osa dekommissioneerimisfonde on dekommissioneerimise erifondid [8], mille tulu on saadud tuumategevusest peamiselt maksudena, mida kogutakse tuumajaama tegutsemisajal. Samas on siiski mitmeid märkimisväärsed erinevusi:

- mitmes liikmesriigis rahastatakse dekommissioneerimist ja jäätmehooldust rohkem kui ühe süsteemi alusel. See kehtib näiteks Itaalia, Ühendkuningriigi, Slovakkia, Bulgaaria ja Leedu kohta;
- Saksamaal hoiavad ja haldavad fonde kaubanduslikud käitajad ise. Tuleb märkida, et kuigi Saksamaa tuumajaamades rakendatavat süsteemi on mitmed sidusrühmad varem kritiseerinud, on kõnealune fondihaldussüsteem piisavate vahendite tagamise seisukohast tõendatult tõhus;
- ühine omand nõuab konkreetseid lahendusi rahastamisküsimustele, eriti kui üks omanik on pärit teisest liikmesriigist. Eelkõige tuleb ära märkida olukord Slovakkias, kus ENEL ostis Sloveenske Elektrene ning Horvaatia ja Sloveenia ühisvastutus Krsko tuumaelektrijaama ees. Viimasena nimetatud juhtumi tagajärjeks oli fondi alarahastatus, kuna Horvaatias puudus vastav fond. Erilist tähelepanu tuleb rahastamisele pöörata tulevikus, mil tehakse ettepanekud mitme riigi omandis olevate uute tuumaelektrijaamade ehitamiseks;
- võib tuua mitmeid näiteid juhtumitest, kus vastavat fondi ei ole loodud, kuna eeldatakse, et riigikassa vahendid tehakse vajaduse korral kättesaadavaks. Enamike käitiste kohustused on tuumareaktorite kohustustega võrreldes väikesed, kuid see ei kehti plutooniumi ümbertöötlus- ja käitlusrajatiste kohta.

Dekommissioneerimisfondide asutamisel ja haldamisel hinnatakse harva pikaajalise tegevuse, kohustuste, juhtimise ja investeerimisega seotud riske. Dekommissioneerimise rahastamismeetodeid käsitlev uuring on andnud vajalikku ja väärtuslikku teavet fondide riskijuhtimise kohta, kuid arvestades kõnealuses valdkonnas esinevat ebamäärasust, tuleb teatavaid probleeme täiendavalt hinnata.

3.4. Kuluhindamine ja vahendite piisavus

Rahvusvahelised organisatsioonid on kõnealuse valdkonna ühtlustamiseks mitmel korral üritanud võrrelda dekomissioneerimise kuluhinnanguid, kuid siiani ei ole nad selles osas märgatavat edu saavutanud. Kuluhinnangute erinevus liikmesriikides on hästi põhjendatav, kuna näiteks tööjõu maksumus või vabastamistasemeid käsitlev riiklik poliitika erineb. Alates 2004. aastast on kogutud täiendavat üksikasjalikku teavet, kuid mitmed käitajad ei soovi kõnealuste arvutuste kõiki üksikasju esitada.

Sloveenia on loonud hästi määratletud eesmärkidega fondi, mis vastab asjaomases soovitusel esitatud parimatele tavadele, kuid Krsko tuumaelektrijaama eest vastutab Sloveenia koos Horvaatiaga, kes ei ole veel sellist süsteemi loonud. Selle tulemusel pannakse praegu kõrvale üksnes 50 % dekomissioneerimiseks vajalikest vahenditest, mis ei ole asjaomase liikmesriigi süü.

Ignalina tuumareaktorid (Leedu), Bohunice V1 (Slovakkia) ning Kozloduy 1.–4. tuumareaktorid on hõlmatud varajase sulgemise kohustusega, mille üle toimusid läbirääkimised ELi laienemisprotsessi käigus. Liitumisläbirääkimiste käigus tunnustati varajase sulgemise tagajärgi ja ühenduse kohustust tagada piisav rahaline abi, kusjuures arvesse võetakse dekomissioneerimise pikaajalist olemust. On loodud Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupanga hallatavad rahvusvahelised fondid ning 2005. aasta detsembris nõustus Euroopa Liit jätkama märkimisväärset ühendusepoolset rahastamist 2007.–2013. aasta finantsperspektiivi raames. Kõnealuseks rahastamiseks võeti kooskõlas ühinemisakti asjaomases protokollis sätestatud kohustusega 2006. aastal vastu Ignalina⁷ tuumajaama käsitlev vastav määrus ja 2007. aasta mais Bohunice⁸ tuumajaama käsitlev määrus. Bulgaariale antakse Kozloduy 1.–4. tuumareaktori sulgemiseks ühenduse abi asjaomase ühinemisakti alusel kuni 2009. aastani.

Diskonteeritud kulude osas tehtud üldprognoosid on märkimisväärselt erinevad ELi piires ja kõnealust valdkonda tuleks tulevikus ühtlustada. Kui pika edasilükkamise perioodi puhul kasutatakse valesid diskonteerimise määrasid, siis on põhjust muretseda, et pikas perspektiivis ei ole piisavalt vahendeid [13].

Kõik käitajad tunnistavad, et dekomissioneerimisega seotud kohustused tuleb asjaomase käitise tegutsemisaja jooksul ümber hinnata ja seda tuleb teha täpsemalt. Hindamisprotsessis on palju ebamäärasust ja kui hindamist ei tehta õigesti, võib tulemuseks olla vahendite puudujääk vajalikul hetkel. Ebatäpsed dekomissioneerimise kuluhinnangud ja fondi vähenenud tootlikkus (mis on tingitud kas madalast tulususest või kõrge riskiga investeringutest) on peamised probleemid, mille lahendamiseks on fondide üle vaja teostada sõltumatut finants- ja tehnilist järelevalvet. Mitmes liikmesriigis on kõnealuse järelevalve piisavus kaheldav [11].

Kindlustus varajase sulgemise vastu on ette nähtud üksnes mõnel juhul (algseid tagatised, assigneeringud või konkreetsed kindlustuspoliisid). Mitmes liikmesriigis eeldatakse, et riik katab kõik varajase sulgemisega seotud puudujäägid.

⁷ ELT L 411/10 (30.12.2006).

⁸ ELT L 131/1 (23.5.2007).

3.5. Vahendite kasutamine

Võib tuua mitmeid näiteid selle kohta, et ELi liikmesriikides kasutatakse rahalisi vahendeid muul otstarbel kui dekomissioneerimine ja jäätmehooldus [15]. Erilist muret tekitavad riigikaasa lahutamata rahalised vahendid, mille tagajärjeks võib pikas perspektiivis olla ohutuks dekomissioneerimiseks hädavajaliku rahalise stabiilsuse puudumine. Itaalias paigutatakse elektrimaksetest saadavad vahendid riiklikusse fondi ja dekomissioneerimiseks mittevajaminevaid vahendeid kasutatakse muudel riiklikel eesmärkidel. Praegu tuleb ligikaudu pool Ühendkuningriigi tsiviilehitiste rahastamiseks kasutatavatest vahenditest riigieelarvest kolmeaastase kohustuse alusel. Hetkel on ülejäänud rahastamiseks kasutatava tegevuskasumi puudujääk ja tõsiasi, et fondid ei ole lahutatud, esile kutsunud võimaliku nõude lühiajaliste dekomissioneerimise toimingute ümberkorraldamise kohta.

Hiljuti koostati Belgias uus seadus, millega on ette nähtud dekomissioneerimisega mitteseotud energiaalaste investeerimisprojektide rahastamine dekomissioneerimisfondidest sellisel viisil, mis soosib pigem kõnelause projekti arendamist kui heaperemehelikku fondihaldust [16].

Leedu on mõningatel juhtudel kasutanud energiaspektori projektide kaasrahastamiseks riiklikku fondi, et luua asendusvõimsus varasuletud reaktorile.

Lisaks võib dekomissioneerimiseks ettenähtud fondide kasutamine odava rahastamisallikana viia konkurentsi märkimisväärse moonutamiseni ELi siseturul.

3.6. Uued tuumarajatised

ELis on kõigil liikmesriikidel, kes seda soovivad, jätkuvalt võimalik otsustada tuumaenergia kasutamise kasuks. Selleks et hinnata ühenduse võetava meetme vajadust sellises valdkonnas nagu dekomissioneerimise rahastamine, tuleb arvestada uute tuumareaktorite arvu märgatava suurenemisega.

Põhimõttega „saastaja maksab” nõutakse, et käitajad looksid piisavad vahendid, mida on võimalik vajalikul hetkel kasutada. Kõnealusest põhimõttest ei peeta alati rangelt kinni, tavaliselt õigustatud ajaloolistel põhjustel. Pärast komisjoni asjaomase soovitusel vastuvõtmist ei tohiks sellise olukorra tekkimist uute rajatiste puhul enam lubada. Mitmed liikmesriigid on selle probleemiga tegelenud. Prantsusmaa võttis vastu uue õigusakti ning Ühendkuningriik ja Madalmaad on võtnud sarnase seisukoha selles küsimuses. 2007. aastal valmib Rumeenias uus tuumaelektrijaam ja veel kolm pooleliolevat jaama peaksid valmima lähitulevikus. Rumeenias täpsustatakse praegu dekomissioneerimisega seotud kohustusi käsitlevaid asjaomaseid sätteid lähtuvalt 2006. ja 2007. aasta uutest seadustest. Mitmed teised liikmesriigid on üles näidanud huvi ehitada uusi tuumarajatisi ning komisjon peab tagama parimate rahastamisviiside kohaldamise.

Komisjoni asjaomases soovitusel [5] märgitakse eraldi ära dekomissioneerimise rahastamiskord ja uute tuumarajatisite ehitamise korral soovitatakse teatada asjaomaste rajatiste dekomissioneerimiseks ettenähtud Euratomi asutamislepingu artikli 41 kohastest rahastamisviisidest. Kõnealune vabatahtlik tegevus ei piira Euratomi asutamislepingu artikli 41 kohaldamist ja on kooskõlas asjaomase soovitusel ettenähtud nn pehme seadusega. Komisjon peab kõnealust teavitamise ja konsulteerimise meetodit hindama, et teha kindlaks, kas oleks vaja täiendavaid ühenduse õigusakte.

3.7. Läbipaistvus

Liikmesriikide ja üksikute käitajate vahendite kasutamise läbipaistvust tuleb hinnata nii koostöö kui ka avaliku teabe alusel. Paljudes liikmesriikides on avaliku teabe kättesaadavus mitterahuldav. Ühendkuningriigi ametiasutus NDA on kõnealuses valdkonnas eeskujuks. NDA on koostanud vastava veebilehe ja avaldanud kava „Lifecycle baselines”, mis on suur edasimineku tavapäraselt kättesaadavaks tehtava avaliku teabe osas.

Üldiselt põhineb komisjoni ja liikmesriikide vaheline teabevahetus heal koostööl ja see on viimastel aastatel märgatavalt paranenud. Liikmesriigid on jätkuvalt suhtluse vahendajateks, kuid kui komisjon on ise võtnud ühendust üksikute käitajatega, on tagasiside olnud samasugune. Võib tuua mõningaid erandeid üldiselt heast teabevahetusest:

- Bulgaaria ei vastanud komisjoni küsimustikule ega reageerinud konkreetsetele teabenõuetele. Uuringuid läbiviinud pakkujad on tagasisides sageli märkinud samasugust kogemust. On täheldatud, et Kozloduy 1.-4. tuumareaktori varajase sulgemisega kaasnesid olulised rahastamisprobleemid;
- Ühendkuningriigi esitatud teave oli suhteliselt napp võrreldes enamiku liikmesriikide esitatud teabega ning see oli ebaproportsionaalne asjaomase liikmesriigi tuumatööstuse suuruse suhtes. Vastukaaluks eelpool esitatud kriitikale võib tuua NDA veebilehe, kus üksikasjalik teave on avalikult kättesaadav;
- Saksamaa vastas komisjoni küsimustikule mõni aeg pärast uuringu lõpuleviimist ja seega ei sisalda asjaomane sihtuuring ühte olulist võrdluselementi;
- mitmed käitajad kohaldavad jätkuvalt konfidentsiaalsuse sätet kas kohustuste või hinnangute või saadud tulu või mõlema suhtes. Kõige sagedamini tuuakse põhjuseks tundlik äriteave. Arvestades üksikasjaliku teabe kättesaadavust kõnealuses valdkonnas ja paljude käitajate valmidust sellist teavet esitada, ei käsitata seda paikapidava argumendina;
- Rumeenias on vastu võetud selline õigusakt, millega on nõutav kahe lahutatud fondi loomine: üks on ette nähtud tuumarajatiste dekomissioneerimiseks ja teine kasutatud tuumkütuse ja radioaktiivsete jäätmete käitlemiseks. Rumeenial palutakse esitada täiendav teave kõnealuse uue õigusakti rakendamise kohta.

3.8. Edasised sammud

Tuleb märkida, et komisjoni 2002. aasta teatise⁹ lisas pöörati erilist tähelepanu Prantsusmaal ja Saksamaal kasutusel olevatele rahastamissüsteemidele, mis olid ainsad erilist tähelepanu vajavad juhtumid. Argumendid põhinesid ettepanekul asutada ettevõttevälised fondid ning ELi kaks viimast laienemist ei ole asjaomast järeldust eriti muutnud.

Liikmesriikides valitseva olukorra üksikasjalikum analüüsimine ja ulatuslikud konsultatsioonid sidusrühmadega on arusaama olukorrast oluliselt muutnud. Rahastamismeetodeid ei saa jagada pelgalt ettevõttesisesteks või -välisteks fondideks, kuna meetodid ja erinevate mehhanismidega ettenähtud juhtimise lahutamise määr on suures osas

⁹ Tuumaohtus Euroopa Liidus KOM (2002) 605 (lõplik), 6.11.2002.

erinevad eelkõige ettevõtteväliste fondide puhul. Kui käitaja vastutab täielikult dekomissioneerimise ja jäätmehoolduse eest, soovib ta säilitada õiguse hallata selleks otstarbeks loodud fonde. Võib juhtuda, et selline olukord ei ole vastuvõetav ja tähelepanu tuleks pöörata vahendite piisavust, likviidsust ja tagatise mõjutavatele eri asjaolude ning vahendite kasutamise rangetele piirangutele ja läbipaistvale juhtimisele.

Näib, et hetkeprobleemid on suures osas tingitud liikmesriikide õigusaktide ja parimate tavade kohaldamata jätmisest. Kõnealuste probleemide lahendamiseks võiks pigem sobida dekomissioneerimisfondide sõltumatu järelevalve kui täiendavate õigusaktide kehtestamine riiklikul või riigiülesel tasandil.

Prantsusmaal hiljuti muudetud vastava seadusandlusega rõhutatakse välise organi osa järelevalve teostamisel kõnesolevas valdkonnas. Kontrollikoja aruanded mõjutasid oluliselt vastava seadusandluse muutmist ja kõnealuse uue seaduse seletuskirjas tunnistati komisjoni töö olulisust. Välise järelevalve samasugune tugevnemine on tajutav ka teistes liikmesriikides. Kõnealuse uue õigusakti peamiseks tunnuseks on see, et rahastamisviis peab põhinema konservatiivsuse põhimõttel ja turvalisel juhtimisel, mis ei ole selgelt määratletud, vaid tulenevad pigem sõltumatust järelevalvest.

Komisjon on teadlik, et vajalikul hetkel piisavate vahendite tagamiseks ja nende läbipaistvaks ning turvaliseks juhtimiseks on vaja olukorda parandada. Komisjon hakkab koos kõiki liikmesriike esindava nõuanderühmaga kõnealuseid probleeme lahendama asjaomase soovitusel avaldamise järelmeetme raames.

4. JÄRELDUSED

Tuumaelektrijaamade dekomissioneerimine on lähiaastail kasvava tähtsusega küsimus. Arvestades praegust poliitikat on põhjust eeldada, et aastaks 2025 on vaja ligikaudu üks kolmandik ELis praegu töötavatest reaktoritest dekomissioneerida.

Hoolimata liikmesriikides kehtivatest konkreetsetest õigusaktidest on vahendite piisavuse, nende haldamise ja kasutamise mitmeid aspekte võimalik parandada eelkõige nii liikmesriikide kui ka ELi tasandil kehtestatava üksikasjaliku järelevalve ja aruandluse abil.

Erinevused dekomissioneerimise strateegiates ja fondihalduses võivad põhjustada konkurentsi moonutust ELi liberaliseeritud energiaturgudel. Dekomissioneerimisega seotud kulusid, sh jäätmete lõppladustamise kulusid, tuleb vaadelda osana elektritootmise kuludest ja need peaksid olema kooskõlas riigiabi eeskirjadega.

Liikmesriigid peavad tagama, et dekomissioneerimiseks kasutatavate rahaliste vahenditega seotud aruandlus oleks läbipaistvam. Kohustusi käsitlevad hinnangud peaksid põhinema kokkulepitud raamatupidamis põhimõtetel ning hinnanguid ja assigneeringuid käsitlev teave peaks olema avalikult kättesaadav.

Erinevused liikmesriikide vahel on osaliselt tingitud enne elektrienergia siseturu loomist kehtinud struktuurist ja omandisuhetest. Energiaturu liberaliseerimisega kaasnes suurem vajadus kõnealuste rahaliste vahendite läbipaistva ja ühtlustatud haldamise järele. Komisjon on arvamusel, et on oluline jätkata asjaomaseid püüdlusi ja koostööd kõikide osalistega. Peamine eesmärk on tagada, et rahalisi vahendeid pannakse kõrvale nii, et see vastaks tuumaelektrijaamade dekomissioneerimise nõuetele ja et piisavad vahendid oleksid vajadusel

ka reaalselt kättesaadavad. Kõnealuste vahendite haldamine peab olema täielikult läbipaistev, et tagada tuumaohutuse kõrge tase dekomissioneerimise ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise valdkonnas. Dekomissioneerimist käsitleva teabe avalikustamata jätmist ei saa põhjendada kõnealuse teabe konfidentsiaalsusega. ELis tuleks uurida võimalikke eeliseid, mis kaasnevad dekomissioneerimise rahastamiseks kasutatavate ühtlustatud meetoditega. Kõnealuse hinnangu puhul tuleks arvesse võtta liikmesriikides kasutusel olevaid eri strateegiaid, kusjuures vältida tuleks kompromisside tegemist ohutuse ja turvalisuse osas. Uute rajatiste puhul tuleks rangelt nõuda ühise lähenemisviisi kehtestamist.

Komisjon peaks keskenduma sellele, et oleks tagatud piisav rahastamine, rahalised tagatised ja lahutatud juhtimine, mis võimaldab rahaliste vahendite üksnes sihipärast kasutamist. Uute tuumarajatiste puhul tuleks meetodite osas edendada ühist lähenemisviisi, kuid praegu töötavate süsteemide puhul peaks komisjoni tegevus põhinema sõltumatutel hinnangutel ja aruandlusel.

Käesolevale aruandele lisatud töödokumendis on esitatud tabel, milles on esitatud kõigi kohustuste ja tuumaelektrijaama tegutsemisajaga seotud kogunenud rahalised vahendid. Kõnealune töödokument põhineb liikmesriikide esitatud teabel, mida on kogutud alates 2004. aastast läbiviidud võrdlusuuringute käigus. Liikmesriikidel palutakse vajaduse korral teha esitatud teabesse parandusi ja komisjon avaldab asjakohaste ajavahemike järel kõnealuse dokumendi uuesti.

Lisatud töödokument on aluseks tulevastele jätkuvatele nõupidamistele liikmesriikide ekspertidega.

Käesoleva aruande koostamisel kasutatud teabeallikad on esitatud komisjoni talituste töödokumendis „Andmed dekomissioneerimise rahastamise kohta ELis”¹⁰.

¹⁰

SEK(2007) 1654.